

Japanska civilizacija u 21. stoljeću

Guštek, Klara

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:458749>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Japanska civilizacija u 21. stoljeću

Mentorica: prof. dr. sc. Lidija Kos-Stanišić

Studentica: Klara Guštek

Zagreb

Srpanj, 2024.

Sadržaj

1. Sažetak	3
2. Uvod	4
3. Povijesni pregled	6
4. Demografske promjene na prijelazu stoljeća	10
5. Politički sustav	13
6. Društvene i kulturne promjene	14
7. Ekološke promjene	17
8. Japanska infrastruktura	19
9. Šintoizam	20
10. Zaključak	21
11. Literatura	22

1. Sažetak

Rad istražuje položaj japanske civilizacije u 21. stoljeću, s posebnim naglaskom na povijesni razvoj, demografske promjene i suvremene izazove. Povijesni pregled obuhvaća razdoblje izolacionizma koje je oblikovalo jedinstveni japanski identitet i kulturu, te restauraciju Meiji iz 1868. godine koja je modernizirala Japan i transformirala naciju. Demografski trendovi, poput starenja populacije i smanjenja stope nataliteta, predstavljaju izazove za japansko društvo, dok promjene u društvenim stavovima prema obitelji i radu reflektiraju globalizacijske i ekonomske pritiske. Cilj rada je pružiti sveobuhvatan pregled utjecaja povijesnih događaja i demografskih promjena na suvremenu japansku civilizaciju te identificirati ključne izazove i prilike za budući razvoj Japana u 21. stoljeću.

Ključne riječi: Japan, japanska civilizacija, Šintoizam, Huntington

2. Uvod

Samuel Huntington je u drugoj polovici 20. stoljeća svijet podijelio na nekoliko civilizacija. U knjizi "*Sukob civilizacija*," Huntington govori o Japanu kao o posebnoj civilizaciji koja se ističe svojom jedinstvenošću i povijesnom izolacijom. Iako je Japan kroz povijest bio pod utjecajem kineske kulture, Huntington tvrdi da je japanska civilizacija s vremenom razvila vlastiti identitet i kulturu te da se može smatrati zasebnom civilizacijom. Japanska civilizacija nastala je između 100. i 400. godine nove ere. Iako su zadržali neke elemente kineske kulture, Japanci su uspjeli izgraditi svoje vlastite običaje, društvene strukture i političke sustave, što ih je izdvojilo od ostatka Azije. Huntington naglašava stabilnost japanske civilizacije, koja je uspjela očuvati svoj identitet unatoč brojnim vanjskim utjecajima, ali i uspješnu modernizaciju društva i ekonomije bez prihvaćanja zapadnih vrijednosti. Huntington napominje kako japanska civilizacija igra važnu ulogu u svjetskim zbivanjima, posebno u odnosima između Istoka i Zapada. Iako je Japan često bio izoliran, njegov utjecaj na svjetsku politiku i ekonomiju je i dalje značajan. Huntington je japansku civilizaciju smatrao jedinom ekonomskim protivnikom Sjedinjenih Američkih Država. Mnoge civilizacije su probale ostati moderne, ali bez da postanu zapadne – to je uspjelo samo Japanu (Huntington, 1996: 45-52).

Cilj ovog rada je prikazati položaj japanske civilizacije u 21. stoljeću te probleme i promjene s kojima se civilizacija susrela na prelazu iz 20. u 21. stoljeće. U početnom dijelu, rad pruža povijesni pregled ključnih razdoblja koja su oblikovala Japan. Razdoblje izolacionizma značajno je utjecalo na formiranje jedinstvenog japanskog identiteta i kulture, a politika izolacije, koja je bila usmjerena na očuvanje tradicionalnih vrijednosti i sprečavanje vanjskih utjecaja, omogućila je Japanu da razvije svoje specifične kulturne i društvene strukture bez vanjskog utjecaja. Rad se nadovezuje i na restauraciju Meiji iz 1868. godine, koja je označila kraj *šogunata* i početak modernizacije Japana. Ovo razdoblje donijelo je značajne političke, društvene i ekonomske promjene koje su transformirale Japan iz feudalnog društva u industrijaliziranu naciju. Opisuju se i demografske promjene koje su oblikovale suvremeni Japan. Starenje populacije i smanjenje stope nataliteta predstavljaju značajne izazove za japansko društvo. Analiziraju se promjene u društvenim stavovima prema obitelji i radu. Globalizacija i ekonomski pritisci doveli su do pomicanja tradicionalnih rodnih uloga, s povećanim fokusom na profesionalni uspjeh i financijsku sigurnost. Promjene u strukturi obitelji, poput trenda kasnih brakova i smanjenja broja djece, odražavaju šire društvene promjene koje oblikuju moderno japansko društvo.

Cilj ovog rada je pružiti sveobuhvatan pregled kako povijesni događaji i demografske promjene utječu na suvremenu japansku civilizaciju, te identificirati ključne izazove i prilike za budući razvoj Japana u 21. stoljeću.

3. Povijesni pregled

Veliko razdoblje japanske povijesti obilježeno je politikom izolacionizma. Provođenje takvih politika rezultiralo je Japanom kao zatvorenom zemljom u razdoblju od 17. do 19. stoljeća. Iako se Japan mnogima činio kao udaljena, odvojena otočna država, činjenica je da se japansko otočje prostire skoro cijelom duljinom obale istočne Azije, a površinom je veće od većine europskih država. Japan se sastoji od nekoliko otoka, a najpoznatiji su upravo oni najveći – Kyushu, Hokkaido, Honshu i Shikoku. Japan je svojim geografskim smještajem sam po sebi izoliran – nalazi se 100 kilometara od Koreje i skoro 1000 kilometara od Kine. Japan je godinama bio odvojen od Zapada. Dolaskom trgovaca i misionara kroz 16. stoljeće japansko stanovništvo se počelo susretati s drugim religijama, kulturama i običajima. Razdoblje od 1600. godine do 1868. godine u Japanu se naziva šogunatom Tokugawa. Naziv je dobiven prema šogunu, tj. vojskovođi, koji je u Japanu uveo vlast vojske. Tadašnje društvo bilo je uređeno po staležima, odnosno feudalno, a činili su ga trgovci, seljaci i ratnici-vladari. Kao i u europskim zemljama, odnos između feudalaca i lena, koje bismo u Europi nazivali kmetovima, bio je problematičan. Nad pučanstvom koje je činilo više od dva milijuna obitelji vladalo je samo nekoliko tisuća elitnih osoba koje su činile dvor šoguna (Ivić, 2007: 18-19).

Početak 17. stoljeća počelo je uvođenje politike izolacionizma, a Japan je postao zatvorena država, tj. *sakoku*. Zbog straha japanskih elita od uvođenja društvenih promjena zabranjeno je kršćanstvo, ali su se i smanjili trgovinski odnosi s europskim državama. U razdoblju od 1616. godine pa sve do 1639. godine postupno su uvedene trgovinske restrikcije. Prvo su zabranjeni ulasci u određene luke svim brodovima osim kineskim, a kasnije su i Španjolci i Portugalci protjerani iz Japana. Velika Britanija je, s druge strane, sama odustala od trgovinskih odnosa s Japanom. Čak je i samom japanskom stanovništvu bilo zabranjeno napustiti zemlju, a čak ako bi i uspjeli u odlasku povratak bi bio kažnjavan. Nizozemska je bila jedina europska zemlja kojoj je japanska izolacija odgovarala. Većinu nizozemskog stanovništva činili su protestanti što je japanskom šogunatu odgovaralo jer su se Nizozemci prikazivali kao protivnima kršćanstvu. (Ivić, 2007: 19-20).

Politika izolacionizma donekle je i pomogla razvoju japanske kulture i identiteta. Provođenje izolacije onemogućilo je europskim zemljama da koloniziraju zemlju, a manjak kontakta s ostatkom svijeta spriječio je i pokretanje ratova s Japanom. Međunarodna trgovina, ali i određen oblik diplomatskih odnosa provedeni su s najbližim susjedima Japana – Korejom i Kinom. Krajem 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća velike zapadne sile, odnosno tadašnja Carska Rusija i Sjedinjene Američke Države, počele su pokazivati interes za suradnju s Japanom. Ulazak

stranaca u Japan neki su vidjeli određenim oblikom kolonizacije, a otvaranje zemlje tijekom 19. stoljeća dovelo je do raspada dotadašnjih društvenih slojeva. Tadašnja indiferentnost Japana prema suradnji sa Zapadom vidljiva je iz činjenice da Japan „sve do 1808. godine nije shvatio da SAD više nije engleska kolonija i da su sada nezavisni“ (Ivić, 2007: 25).

1868. godine do tzv. restauracije Meiji koja se u Japanu mogla opisati kao državni udar. Prekinuta je vladavina šogunata te je vlast prešla u ruke novoga cara, Meijija. Bitno je napomenuti kako se nezadovoljstvo stanovništva prema šogunatu vidjelo desetljećima, a prethodni car, car Komei, iskorišten je od strane pobunjenika kao simbol, a ne kao netko tko će ponovno ujediniti japanski narod. Iako je sustav šogunata bio svrgnut, njegovi zagovornici su još nekoliko godina pružali otpor novoj vlasti. Carske snage koristile su mobilizaciju svih građana kako bi izgradili novu naciju. Carski dvor, nakon posljednjeg svladavanja otpora, mogao je „neometano provesti ujedinjenje, centralizaciju i modernizaciju države, ali i izgradnju nove nacije, koja će počivati na političko-ekonomskim idejama 19. stoljeća uz zadržavanje konzervatizma i mistificiranog načina samurajskog života, *bushido*“ (Kimer, 2018: 19-20).

Dolaskom na vlast, car Meiji objavio je 5 osnovnih načela izgradnje nacije:

1. Deliberativne skupštine bit će uspostavljene u velikom opsegu, i sva vladina pitanja će se odlučivati javnom raspravom;
2. Sve klase, visoke i niske, će se ujediniti kako bi energično provodile plan vlade;
3. Svim klasama će biti dopušteno ostvarivati svoje pravedne težnje kako ne bi bilo nezadovoljstva;
4. Loši običaji prošlosti će biti ukinuti, a novi običaji će se temeljiti na pravednim zakonima prirode;
5. Znanje će se tražiti diljem svijeta kako bi se unaprijedila dobrobit carstva (Targowski i dr., 2017: 44)

Prema tih 5 načela važnost je stavljena na izgradnju parlamenta, ujedinjenje naroda, napuštanje feudalnog sustava te napuštanje feudalnog sustava. U desetljeću nakon objave osnovnih načela, u skladu s četvrtim i petim načelom, vlada je zabranila nošenje mačeva, koji su bili viđeni kao duša Samuraja. Sve što je bilo tradicionalno bilo je viđeno kao zlo, a sve je češća postala promocija zapadnih kultura i običaja kao nečega dobrog i poželjnog. Krajem 18. stoljeća, u još jednom iskoraku iz prethodne izolacije, japanska vlada zaposlila je strance, zvane *Oyatoi*. *Oyatoi* se su u Japan došli raditi za tamošnju vladu, a skupinu su činili inženjeri, profesori, savjetnici i dr. Bili su zaposleni u svim granama japanske industrije za koje se smatralo da je

potrebna zapadna nadogradnja – brodogradnja, obrazovanje, medicina, bankarstvo, umjetnost, religija, telekomunikacije, vojska i mornarica itd. (Targowski i dr., 2017: 44-45).

Ubrzana i uspješna modernizacija Japana kroz drugu polovicu 19. stoljeća dovela je do određenog oblika želje za osvajanjem novih područja. Japan se u razdoblju *šogunata* nalazio van većih svjetskih sukoba, a prelazak u novu eru promijenio je japanske ambicije. Postalo je jasno kako europskim zemljama potrebna dobra i sirovine dolaze iz kolonija, dok „kao država koja se kasno uključila u utrku za kolonijama, slično Njemačkoj nakon ujedinjenja 1871. godine, Japan je nužno morao zagovarati revizionizam i preraspodjelu kolonija“ (Bubanj, 1999: 208). Početak 20. stoljeća u japanskoj povijesti obilježio je rat s Ruskim carstvom. Japanske ambicije za širenje utjecaja dovele su do japansko-ruskog rata koji se odvijao kroz 1904. i 1905. godinu. Japansko carstvo željelo je proširiti svoj utjecaj u istočnoj Aziji, dok je Rusko carstvo imalo ambicije za širenje utjecaja na Daleki istok. Do glavnih sukoba došlo je zbog Koreje i Mandžurije. Činjenica da je Japan bez formalne objave rata napao Rusko carstvo rezultiralo je međunarodnom osudom. Japan je iz rata izašao kao pobjednik te je stekao kontrolu nad Korejom i Mandžurijom. Rat je uvelike oslabio Rusko carstvo, a tadašnji car Nikola II. bio je primoran, zbog nezadovoljstva naroda, osnovati prvi ruski parlament, odnosno Državnu Dumu. Pobjeda Japanskog carstva označila je prvi veliki vojni poraz jedne europske sile od strane azijske nacije, a postalo je vidljivo kako se dotadašnja geopolitička situacija mijenja.

Završetkom Prvog svjetskog rata Japan je dobio određene teritorije na Tihome oceanu, ali uspoređujući kolonijalne teritorije velikih sila, poput Francuske i Velike Britanije, oni su se činili beznačajnima. Nezadovoljstvo stanovništva nastavilo se u godinama nakon Prvog svjetskog rata, a ekonomske posljedice Velike depresije krajem 1920-ih dodatno su povećale militarizaciju Japanskog carstva. Iako je restauracija Meiji dovela do napuštanja feudalnog sustava, u Japanu je i dalje postojala određena struktura društva. Car se smatrao centrom nacije, štovalo ga se kao božanskog potomka te nitko nije imao autoritet nad njime (Bubanj, 1999: 209-210). Japan se uključio u Drugi svjetski rat 1941. godine, a glavni suparnik su bile Sjedinjene Američke Države. Japanski cilj je bio proširiti svoje kolonijalno carstvo – europske kolonijalne sile su većinu resursa crpile iz svojih kolonija te je Japan želio povećati svoje resurse i utjecaj na globalnoj razini. Poticanjem morala japanskog stanovništva pokušala se prikriti ekonomska inferiornost naspram Sjedinjenih Američkih Država, a moral je bio „pomiješan s dobrom dozom fanatizma (...) upotreba pilota samoubojica (kamikaza) u velikom broju, zorno prikazuje doseg snage carističke ideologije“ (Bubanj, 1999: 214). Japan je iz Drugog svjetskog rata izašao kao jedan od najvećih gubitnika, a daleko su poznate posljedice

bombardiranja Hirošime i Nagasakija. Upravo su ti događaji oblikovali identitet japanskog društva koji je vidljiv sve do danas. Unatoč velikim gubicima u Drugom svjetskom ratu, Japan je u narednim desetljećima uspio razviti odlične diplomatske odnose sa SAD-om, a danas se smatraju jednim od najbližih saveznika. Japan je nakon Drugog svjetskog rata doživio gospodarski oporavak, tehnološki napredak i jačanje utjecaja japanske kulture.

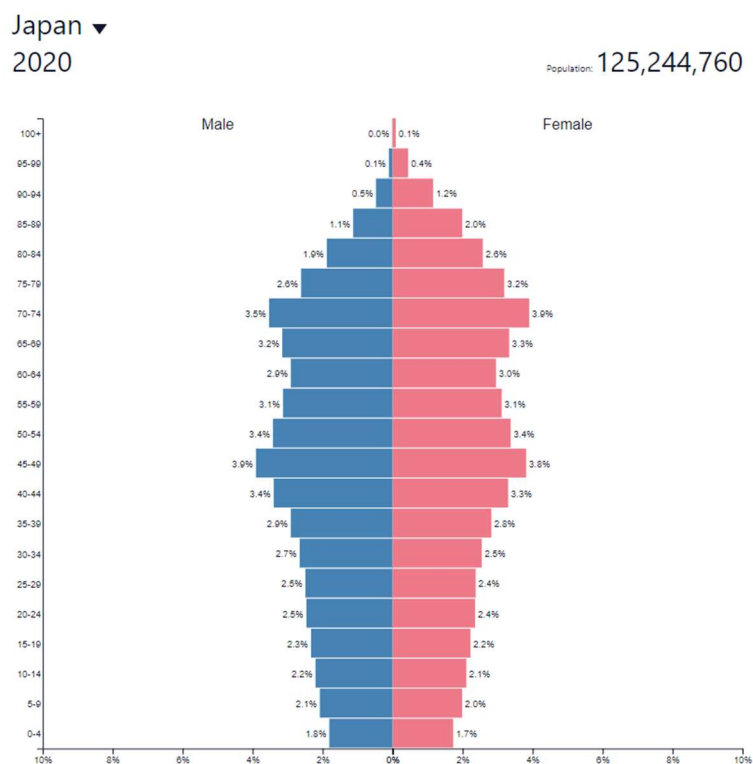
4. Demografske promjene na prijelazu stoljeća

Demografske promjene u Japanu postaju sve važnija tema, privlačeći veliku pažnju javnosti i medija. S jedne strane, povećana dugovječnost rezultira starijom populacijom, dok s druge strane, smanjena stopa nataliteta dovodi do zabrinutosti. Japansko stanovništvo ima iskustvo s promjenama u društvu - svjedoci su pretvaranja osnovnih škola u društvene centre za starije, ali često su sami preopterećeni balansiranjem između brige za roditelje koji ovise o tuđoj njezi i svojih poslova. Tu su i oni koji se bore s rastućim medicinskim troškovima i sve nižim mirovinama. Mnoge obitelji oklijevaju imati više djece zbog visokih troškova obrazovanja, čak i kada je u pitanju samo jedno dijete. S druge strane, Japan se može pohvaliti najvišom srednjom dobi stanovništva na svijetu, što je dokaz uspješnog društva. Japanci nisu samo stariji već i zdraviji. Mnogi stariji građani uživaju, provodeći godine umirovljenja u dobrom zdravlju i značajnih ekonomskih problema. Iako postoje pojedinačne priče o teškoćama, općenito gledano, kroz zadnjih nekoliko desetljeća generacije umirovljenika žive dobro. Prema podacima, očekivani životni vijek u Japanu je jedan od najviših na svijetu, što odražava visoku kvalitetu zdravstvene skrbi i načina života. Istovremeno, niska stopa nataliteta izaziva zabrinutost zbog budućnosti radne snage i održivosti mirovinskog sustava. Japanska vlada i društvo kroz zadnja dva desetljeća traže rješenja za ove izazove kako bi osigurali stabilnu budućnost za sve svoje građane (Coulmas, 2007: 2-3).

Na prijelazu s 20. stoljeća na 21. stoljeće došlo je do promjene stavova japanskog stanovništva glede obitelji. Tijekom 90-ih godina 20. stoljeća došlo je do porasta bankrota, beskućnika i nezaposlenosti, ali i do pandemije samoubojstava među japanskim stanovnicima. Službeni podaci pokazuju kako je tijekom 2003. godine skoro trideset i pet tisuća japanskih stanovnika počinilo samoubojstvo. Među tom skupinom najviše su se nalazile osobe starije od 60 godina i osobe koje su bile u dugovima (Coulmas, 2007: 3-4). Usporedbe radi, grad Varaždin broji nešto više od trideset i šest tisuća stanovnika – u Japanu je tijekom 2003. godine skoro toliko osoba preminulo od samoubojstva.

U sljedećem dijelu ukratko će se navesti nekoliko ključnih problema s kojima se Japan suočava posljednjih nekoliko desetljeća. Prva od njih je društvo s visokim postotkom starog stanovništva, odnosno *chōkōrei shakai*. Društvo s visokim postotkom starog stanovništva definirano je kao društvo u kojemu je više od 21 % stanovništva starije od 65 godina. Nakon kraja Drugog svjetskog rata medijan dobi u Japanu iznosio je 22 godine, a krajem prvog desetljeća 21. stoljeća udvostručio se – iznosio je 43 godine. Kao što je ranije navedeno, veliki problem predstavljao je i pad stope nataliteta. Od početka 21. stoljeća broj novorođenčadi u

Japanu je iz godine u godinu sve manji. U godinama nakon završetka Drugog svjetskog rata stopa fertiliteta u Japanu iznosila je 4,54, odnosno jedna žena u Japanu bi tijekom svojeg života imala 4 do 5 djece. U 21. stoljeću stopa fertiliteta u Japanu iznosi 1,29 (Coulmas, 2007: 4-6). Kao i drugdje u svijetu, globalizacija je dovela do odmicanja od prethodnih rodni uloga te su se stavovi žena glede obitelji donekle i promijenili. Tijekom povijesti žene su se gledale isključivo kao domaćice i majke, ali globalizacija je otvorila mnoga nova vrata i povećanje prava žena. Skoro svugdje u svijetu žene danas imaju jednaka prava kao i muškarci, a Japan kao jedna od najrazvijenijih zemalja nudi razne poslovne mogućnosti. Sve se češće prioritete stavljaju na poslovni uspjeh i financijska stabilnost, a manje na obitelj.

Tablica 1 Dobna piramida Japana 2020. godine

Izvor: PopulationPyramid

Sljedeći ključan problem japanskog stanovništva je trend kasnih brakova, tj. *bankonka*. *Bankoka* je postao popularan 90-ih godina i smatrao se glavnim razlogom smanjenja nataliteta. Krajem 20. stoljeća idealnom dobi za brak smatrale su se srednje dvadesete godine, ali se to u posljednjim desetljećima uvelike promijenilo. Smanjio se broj dogovorenih brakova koji su bili česti u Japanu (Coulmas, 2007: 9-10). Potrebno je spomenuti teret mirovinskog sustava i društvo sve većih razlika, *nenkin futan* i *kakusa shakai*. Broj radnog stanovništva se počeo smanjivati, a broj umirovljenika raste. Opravdana zabrinutost među japanskim stanovništvom

je da će starenje medijske skupine moglo rezultirati raspadom mirovinskog sustava. U razdoblju između Drugog svjetskog rata i 1980-ih japansko društvo težilo je harmoniji, ponosilo se društvenom homogenošću i malim razlikama u prihodima. Stvaranje brojnih novih radnih pozicija, ali i sve veća želja za uspjehom i stabilnošću, stvorila je stalne zaposlenike koji se teško nose s dugim radnim satima, ali imaju visoke prihode (Coulmas, 2007: 12-15).

Nadalje, u Japanu su se u posljednjim desetljećima dogodile značajne društvene promjene koje su utjecale na obiteljski život, rodne uloge i zapošljavanje. Iako Japan ima visok stupanj ekonomskog razvoja, promjene u obiteljskim strukturama nisu napredovale u istoj mjeri kao u drugim razvijenim zemljama. Jedna od ključnih promjena je smanjenje tradicionalne obiteljske strukture. Stope nataliteta su desetljećima u padu, a sve više ljudi odlučuje ostati neoženjeno ili odgoditi brak i rađanje djece. Suživot, koji je nekada bio rijedak u Japanu, sada je sve češći, što ukazuje na prelazak na raznovrsnije obiteljske oblike. Uloga žena u radnoj snazi također se promijenila. Više žena sada nastavlja raditi nakon braka i rađanja djece, iako većina njih privremeno napušta posao oko vremena rođenja prvog djeteta. Ova praksa povezana je s nerazmjernom podjelom kućanskih poslova u Japanu, gdje muškarci često rade duže sate, a žene preuzimaju najveći dio brige o djeci i kućanskim poslovima (Raymo, 2022: 269-276).

5. Politički sustav

Iako Japan ima parlamentarni sustav vlasti, on je ustavna monarhija. Car je poglavar države koji ima samo ceremonijalne ovlasti te je njegova titula nasljedna. Car postavlja premijera, ali on prije mora biti izabran u Zastupničkom domu. Vlada drži izvršnu vlast, a odgovorna je parlamentu. Zakonodavna vlast je u rukama Nacionalnog parlamenta kojeg čine *Shugiin*, tj. Zastupnički dom, i *Sangiin*, tj. Dom vijećnika. Polovica članova Doma vijećnika bira se na izravnim izborima na mandat od 6 godina, a članovi Zastupničkog doma biraju se na mandate od 4 godine. Država se sastoji od velegradskih, gradskih i seoskih općina. Sudbena vlast je u rukama Vrhovnog suda, visokih i okružnih sudova (Enciklopedija.hr, 2024).

Japanski politički sustav se smatrao sustavom s dominantnom političkom strankom. Dugi niz desetljeća na vlasti je bila Liberalno-demokratska stranka, *Jiyu Minshu To*, te je u drugoj polovici 20. stoljeća pobijedila u 12 uzastopnih izbora. Dominacija Liberalno-demokratske stranke dovela je do nezadovoljstva među građanima koji su htjeli promjene, ali i do stvaranja korumpiranih mreža. Zbog pritiska javnosti 1994. godine je došlo do promjene izbornog sustava te je dotadašnji sustav neprenosivog pojedinačnog glasovanja zamijenjen standardnim segmentiranim sustavom (Kasapović, 2002: 11-13).

6. Društvene i kulturne promjene

Japan je zemlja bogate povijesti i duboko ukorijenjenih tradicija, ali i zemlja koja se suočava s izazovima modernizacije i globalizacije. Društvene promjene u Japanu u 21. stoljeću odražavaju kompleksan odnos između očuvanja tradicionalnih vrijednosti i prilagodbe suvremenim zahtjevima. Jedan od ključnih aspekata tih promjena je reevaluacija povijesti, posebno u kontekstu Drugog svjetskog rata i njegove posljedice na japansko društvo. Japansko društvo se nakon Drugog svjetskog rata moralo pomiriti s njegovim posljedicama, ali i sa svojim negativnim utjecajem u njemu. Generacije rođene nakon rata morale su se pomiriti sa svojom povijesti.

Postojale su značajne razlike u onome kako različite dobne skupine gledaju na posljedice Drugog svjetskog rata. Tražili su se krivci, gledalo se tko se odupirao ili surađivao, zašto je uopće došlo do uplitanja u rat te kako se to sve može opravdati. Neke dobne skupine smatrale su kako je Japan žrtva, a drugi su smatrali kako je Japan u ratu bio negativac. Istraživanja pokazuju kako obitelji koje su imali roditelje ili djedove koji su sudjelovali u sukobima često imaju različite odgovore prema svojoj povijesti – nezainteresiranost ili čak ravnodušnost prema toj temi, izražavanje mržnje i napuštanje obitelji ili stvaranje obrambenih stavova kako bi se zaštitila obitelj. Također, mnogi postaju politički aktivni kako bi se borili protiv onoga za što su se njihove obitelji prije podržavale (Wolfgram, 2014: 18-27).

Američko bombardiranje atomskim bombama 1945. godine danas je prepoznato kao traumatični događaj za gotovo cijelo japansko stanovništvo, ali to nije bio slučaj odmah nakon rata. U to vrijeme, američke okupacijske snage uvele su službenu cenzuru na rasprave o bombardiranjima, čime su spriječile širenje informacija. Čak i nakon ukidanja cenzure i završetka okupacije, bombardiranja nisu bila široko raspravljana niti shvaćana kao traumatična za cijelu naciju, već se trauma ograničila na stanovnike Hirošime i Nagasakija. Promjena je nastupila nakon incidenta s brodom Lucky Dragon 1955. godine, kada je japanski ribarski brod pogođen radijacijom iz američkog nuklearnog testiranja u Tihom oceanu, iako se nalazio izvan službene zone isključenja. Kad su ribari počeli pokazivati znakove radijacijske bolesti, a jedan od njih je preminuo, Japanci su počeli suosjećati s ljudima iz Hirošime i Nagasakija. Tek 10 godina nakon završetka Drugog svjetskog rata potaknula se široka rasprava o atomskim bombama i događajima s kraja Drugog svjetskog rata (Wolfgram, 2014: 30). Danas, skoro svugdje u svijetu, se bombardiranje Hirošime i Nagasakija objašnjava još u osnovnim školama. Razaranje u takvom obujmu te posljedice samih bombardiranja smatraju se jednim od najgorih iz Drugog svjetskog rata.

S druge strane, od početka 21. stoljeća sjećanja na posljedice Drugog svjetskog rata smatraju u Japanu se smatraju najbitnijim pitanjima. Liberalna demokratska stranka Japana osnovala je komisiju čiji je cilj bio privesti kraju debate o Drugom svjetskom ratu te pomiriti japansko stanovništvo s prošlošću. Preživjeli svjedoci na bombardiranje Hirošime i Nagasakija svake godine obilježavaju sjećanje na bombardiranje i prenose svoja iskustva na mlađe generacije (Stanković i Topalović, 2023: 125). Na bombardiranja se danas gleda kao dijelom japanskog kolektivnog identiteta. Od 1960-ih se „na isti dan (15. kolovoza) u Japanu obilježava sjećanje na kraj Drugog svjetskog rata i na žrtve atomskog bombardiranja (...) Godišnji ritual, odnosno komemoracija, centralni je događaj i počinje obraćanjem cara i premijera, koji formalno prenose riječi žalosti za poginulima“ (Stanković i Topalović, 2023: 131). Kao i u Njemačkoj i Hrvatskoj, i u Japanu se na mjestima tragedija nalaze muzeji i spomenici. Postoji mogućnost da se jednog dana traumatični događaji Drugog svjetskog rata u Japanu neće obilježavati, a možda ni spominjati, ali sve dok postoje generacije koje su proživjele te traume ta sjećanja će ostati dijelom kolektivnog identiteta.

Nadalje, japanska kultura je danas poznata diljem svijeta. Od kasnih 1990-ih najpoznatiji japanski stripovi, mange, su najprodavaniji japanski proizvodi. Manga potječe iz 18. i 19. stoljeća i tada su se opisivali kao 'random' crteži. S druge strane, u 21. stoljeću manga se smatra kao crtež nalik na crtić, ali u posebnom japanskome stilu. Riječ se do početka 21. stoljeća koristila kako bi se opisali i japanski crtani filmovi, poput TV manga, ali onda je to značenje prebačeno na anime. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća manga se opisuje kao specifičan ilustrativan stil koji često koristi balone, posebne linije i fontove koji preko ilustracija pokušavaju dočarati čak i zvučne efekte. Kako bi privukli čitatelje, autori manga koriste atraktivne likove. Likovi najčešće imaju velike oči, duge noge, ali i mnoge de-japanizirane karakteristike (Targowski i dr., 2017: 122-124).

Popularnost mange i anime-a je od početka 21. stoljeća rezultirala je održavanjem raznih konvencija diljem svijeta kojima je cilj privući najveće ljubitelje tih japanskih proizvoda. 2007. godine Tarō Asō, tadašnji ministar vanjskih poslova, osnovao je Internacionalnu Manga Nagradu s ciljem da se popularnost mange proširi diljem svijeta. Problem je nastao kada se saznalo da stranim pobjednicima nagrade ne bi bilo ponuđeno ni dozvoljeno svoje mange prevesti na japanski jezik. 2015. godine, dok je obnašao funkciju premijera, Tarō Asō je predložio je osnivanje Nacionalnog MANGA-a Centra koji je i osnovan 2020. godine, a glavni cilj osnivanja centra bio je promicanje japanske kulture radi povećanja turizma u Japanu (Targowski i dr., 2017: 122).

Tijekom 1950-ih i 1960-ih mnogi japanski manga stripovi kao središnju temu su imali rat. Najpoznatije mange prikazivale su bombardiranje Hirošime i Nagasakija, često i kroz oči djece kako bi se potaknula emotivna reakcija kod čitača (Stanković i Topalović, 2023: 132). Kroz prikazivanje ratnih strahota mange su imale ključnu ulogu u oblikovanju kolektivne svijesti. Fokusirajući se na dječje perspektive, ove su priče emocionalno povezale japansku javnost s traumama iz prošlosti, a istovremeno su poticale dublje razumijevanje i refleksiju o ratu.

Nadalje, tijekom posljednjih nekoliko desetljeća japansku kulturu je obilježio uspon J-Pop glazbe. Značenje J-popa nikada nije bilo jasno definirano, ali se kroz godine počelo primjenjivati na svu glazbu koja je nastala u Japanu. J-pop je hibridna glazba koja spaja različite strane glazbene tradicije s japanskim prizvukom. Prvi val popularnosti J-pop glazbe počeo je tijekom prve polovice 80-ih i smatra se zlatnom erom J-pop glazbe, a drugim valom se smatra razdoblje kasnih 90-ih i ranih 2000-ih godina. Popularnost je kroz godine rasla jer su najčešći predstavnici J-pop glazbe bile grupe mladih muškaraca i žena s kojima se azijska publika mogla lakše povezati nego sa zapadnim umjetnicima. J-pop je sada jedna od najutjecajnijih glazbenih sila u Aziji i mnogi smatraju kako je većina azijske glazbe nastala pod velikim utjecajem J—pop glazbe. Japanizacija azijske glazbe može se vidjeti iz nekoliko aspekata - popularizacija azijskih verzija J-pop pjesama, uvođenje japanskog sustava stvaranja idola, korištenje japanskih riječi u tekstovima i suradnje s japanskim umjetnicima. Izrada stranih verzija J-pop glazbe uobičajena je praksa u Aziji. Brže je i jeftinije napraviti novu verziju J-pop glazbe nego napisati nove pjesme. Kako je rasla popularnost J-pop glazbe tako je i postalo potrebno institucionalizirati njezin napredak. Diljem Azije su osnovane kompanije kojima su glavni ciljevi traženje, obučavanje i promoviranje azijskih pop pjevača na japanski način (Ng, 2004: 24-27).

7. Ekološke promjene

Ekološke promjene u Japanu u 21. stoljeću predstavljaju niz izazova i prilika za očuvanje okoliša. Japan, kao otočna zemlja s visokim stupnjem industrijalizacije i urbanizacije, suočava se s problemima zagađenja zraka, vode i tla. Klimatske promjene donose sve češće i intenzivnije prirodne katastrofe poput tajfuna, poplava i toplinskih valova, što dodatno opterećuje ekosustave i infrastrukturu. Među ključnim ekološkim inicijativama su napori za smanjenje emisija stakleničkih plinova, promicanje obnovljivih izvora energije te održivo gospodarenje resursima.

Jedan od najvećih problema s kojima se Japan susreo u 21. stoljeću je problem kombiniranja turizma i zagađenja. Od početka stoljeća Japan se smatra jednom od najposjećenijih država svijeta, a 2017. godine turistički prihodi iznosili su 6,8 % japanskog BDP-a. Japanski politički vođe su kroz posljednjih 20 godina odlučili koristiti turizam kao glavno rješenje za ekonomske i socijalne probleme s kojima se država susreće. Iako turizam sa sobom donosi velike pozitivne učinke za državu, sve češće se spominju i negativne posljedice. Među japanskim stanovništvom sve se češće spominje *kankō kōgai*, odnosno turističko zagađenje. Pojam se koristi za definiranje načina na koji novi priljevi turista štete kvaliteti života u Japanu (Bella i Massidda, 2021: 381-382). Također, Japan nije jedina država koja koristi turističke prihode kao rješenje za ostale državne probleme. Za južnoeuropske države turistički prihodi najviše doprinose rastu BDP-a te se i one susreću s problemom turističkog zagađenja, ali se rijetko pronalaze rješenja kako bi se zagađenje smanjilo.

U ovoj situaciji Japan se suočava s kompromisom između politike usmjerene na povećanje broja turističkih dolazaka, što bi potaknulo ekonomski rast, ali bi također dovelo do povećanja emisija zagađujućih tvari, i strogih politika usmjerenih na smanjenje dolazaka masovnog turizma radi zaštite okoliša, što bi usporilo ekonomski rast. Japanske političke elite nalaze se u situaciji u kojoj moraju birati između povećanja broja turista s negativnim utjecajem na okoliš ili odustajanja od gospodarskog rasta u korist očuvanja okoliša. Japan ima vrlo malo prirodnih resursa i uglavnom ovisi o uvozu fosilnih goriva, a zabrinutost javnosti oko sigurnosti nuklearnih elektrana nakon nesreće u Fukushimi 2011. godine postala je visoka. Japan 2015. godine potpisao Sporazum Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama s kojim se obvezuje smanjiti emisije stakleničkih plinova za skoro 30 % u sljedećih 20 godina, to se čini kao nerealističan cilj (Bella i Massidda, 2021: 390-392). Države koje se nalaze u situacijama gdje moraju birati između zagovaranja turizma ili očuvanja okoliša često se susreću s kritikama od

strane vlastitog stanovništva. Česte su situacije da stanovnici koji sami zarađuju od turizma ne kritiziraju vlasti radi očuvanja svojih prihoda.

Nadalje, Japan se u stoljećima nakon restauracije Meiji usredotočio na očuvanje i izgradnju novih parkova. Parkovi oko japanskih hramova smatraju se među najljepšima na svijetu i velika su turistička atrakcija. Nakon tsunamija uzrokovanih velikim potresom 2011. godine mnogi japanski parkovi i gradovi su nestali. Ubrzana urbanizacija nakon Drugog svjetskog rata dovela je do smanjenja broja parkova u velikim gradovima, a kroz godine su izglasani brojni zakoni kako bi se očuvao japanski okoliš (Targowski i dr., 2017: 87). Danas, mnogi svjetski gradovi pate od nedostatka zelenih površina, ali Japan nastoji ponovno izgraditi i održavati svoje parkove kako bi osigurao zdravije okruženje za buduće generacije.

8. Japanska infrastruktura

Japanska infrastruktura poznata je po svojoj naprednoj tehnologiji, visokoj pouzdanosti i efikasnosti. Kao jedna od najrazvijenijih zemalja svijeta, Japan ima izuzetno razvijenu mrežu prometne, energetske, vodne i komunikacijske infrastrukture. Željeznički sustav, posebno poznati "vlakovi metak", poznat je po svojoj brzini i točnosti. Kao otočna država Japan ima odlično razvijene vodene sustave, kako za opskrbu vodom tako i za smanjenje poplava nakon tajfuna i potresa.

Prije katastrofalnog potresa i tsunamija 2011. godine Japan je koristio nuklearne reaktore za opskrbljivanje više od 30 % japanskih kućanstva s električnom energijom. Nakon prirodnih katastrofi 2011. godine po prvi je puta proglašeno nuklearno upozorenje zbog problema u nuklearnom reaktoru Fukushima. Zbog japanskog geografskog položaja postoji velika mogućnost za novim razornim potresima u budućnosti te je odlučeno kako će se ta nuklearna elektrana zatvoriti kako bi se spriječile daljnje katastrofe (Targowski i dr., 2017: 153-154).

Vlasnici dućana i njihove obitelji često žive iznad svojih dućana, a pošte služe kao banke i osiguravajuće kuće. Manje razvijenim dijelom Japana smatra se dio uz Japansko more, a dio uz Tihi ocean je urbaniziran i razvijen. Globalizacija je dodatno pokazala rascjep između urbanih i ruralnih mjesta u Japanu (Targowski i dr., 2017: 166-168). Iako su brojne ceste izgrađene tijekom posljednjih nekoliko desetljeća kako bi se ostvarila bolja povezanost, mnoga ruralna mjesta i dalje nemaju modernizirane puteve. Ruralna mjesta također nude slabe edukacijske opcije. Sva najbolja sveučilišta nalaze se u većim gradovima, a diljem svijeta, ne samo u Japanu, je česta situacija da se zauvijek napusti ruralno mjesto stanovanja u korist veće urbaniziranog mjesta.

9. Šintoizam

„Šintoizam je izvorna japanska tradicija i etnička religija povezana gotovo isključivo s Japanom i Japancima“ (Mrdeža, 2023). Postoji šest skupina unutar šintoizma: carski šintoizam, državni šintoizam, sektaški šintoizam, pučki šintoizam, šintoizam svetišta te dvojni šintoizam. Do sredine 20. stoljeća smatralo se kako je car božanski potomak, a korijeni se vuku iz carskog šintoizma koji je zabranjen nakon Drugog svjetskog rata. U državni šintoizam su kroz posljednjih nekoliko stoljeća uvedene ideje japanskog militarizma što je rezultiralo njegovom zabranom u prvoj polovici 20. stoljeća (Mrdeža, 2023).

Opisivanje šintoizma nije jednostavno, prvenstveno zbog činjenice što se šintoizam često naziva religijom bez doktrine. Temelji se na vjerovanju u *kami*, duhovna bića ili božanstva prisutna u prirodi i svakodnevnim objektima. Šintoizam se fokusira na rituale i obrede koji održavaju harmoniju između ljudi i *kami*. Šintoizam nema svete tekstove kao što imaju kršćanstvo i islam, ali ima tekstove koji opisuju mitove i tradicije, poput *Kojiki*, *Nihon shoki*, *Sendai kuji hongu* i dr. Iako je šintoizam kroz povijest često isprepletan s budizmom, najveća razlika tih dviju religija je što budizam ima određeni sustav vjerovanja, učenja. U šintoizmu takav sustav ne postoji već japansko stanovništvo može zauzeti dva stava prema religiji – štovanje ili nepoštovanje običaja (Targowski i dr., 2017: 70-71).

Božanstva u šintoizmu su antropomorfna, nalikuju na ljude te imaju ljudske osobine, mane i vrline. Najvažnija božanstva su brat i sestra Izanagi i Izanami, Amaterasu te Susano. Od tih glavnih božanstava dolaze druga božanstva, poput Kagu-Zuchi, koji je bog vatre i dijete Izanami i Izanagi, Ame-No-Oshido-Mimi, Amaterasin sin, ali i mnoga druga božanstva. Šintoistički hramovi su mjesta na kojima se izvode rituali kojima se odaje počast bogovima, tj. *kamijima*, ali se u njima odaje i počast preminulim precima (Mrdeža, 2023).

10. Zaključak

Japanska civilizacija, kroz svoju bogatu povijest, demonstrirala je iznimnu sposobnost balansiranja između modernizacije i očuvanja tradicionalnih vrijednosti. Od razdoblja izolacionizma koje je omogućilo razvoj specifičnog japanskog identiteta i kulture, preko Meiji restauracije koja je transformirala Japan u modernu industrijsku naciju, do suočavanja s demografskim i društvenim izazovima u 21. stoljeću, Japan je konstantno evoluirao i prilagođavao se novim okolnostima. Analizom povijesnih događaja i demografskih promjena, postaje jasno da je Japan danas suočen s nekoliko ključnih izazova. Starenje populacije i smanjenje stope nataliteta prijete održivosti društvenog i ekonomskog sustava. Ove demografske promjene nameću potrebu za prilagodbom socijalnih politika, zdravstvene skrbi i mirovinskog sustava kako bi se osigurala stabilna budućnost. Istovremeno, promjene u društvenim stavovima prema obitelji i radu, potaknute globalizacijom i ekonomskim pritiscima, reflektiraju šire društvene promjene koje oblikuju moderno japansko društvo.

Japan je, unatoč ovim izazovima, pokazao nevjerojatnu otpornost i sposobnost prilagodbe kroz svoju povijest. Japanska sposobnost da integrira strane tehnologije i prakse, dok zadržava svoj kulturni identitet, ostaje ključna snaga nacije. Ova sposobnost prilagodbe vidi se i u načinima na koje se Japan suočava s trenutnim demografskim problemima, implementirajući inovativna rješenja u socijalnoj politici, ekonomiji i tehnologiji.

Gledajući u budućnost, Japan će morati nastaviti koristiti svoje povijesno iskustvo i kulturne vrijednosti kao temelje za suočavanje s nadolazećim izazovima. Potrebno je nastaviti s inovacijama i prilagodbama koje će omogućiti stabilan gospodarski rast i društveni razvoj. Također, Japan će morati adresirati globalne probleme kao što su klimatske promjene i tehnološke transformacije, te će u tome imati priliku ponovno pokazati svoju sposobnost prilagodbe i liderstva.

Japanska civilizacija, kroz svoju povijest, pokazala je jedinstvenu kombinaciju otpornosti i inovativnosti koja će joj omogućiti da nastavi igrati važnu ulogu na globalnoj sceni. Suočavajući se s izazovima i iskorištavajući nove prilike u 21. stoljeću, Japan će nastaviti biti primjer nacije koja uspješno balansira između tradicije i modernosti.

11. Literatura

- Bella, Giovanni i Massidda, Carla (2021) The Trade-Off Between Tourism and Pollution for Japanese Economic Growth. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal* 69(3): 381-394.
- Bubanj, Borna (1999) Ulazak Japana u II. svjetski rat - ideologija i ekonomija. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 2(3-4): 207-217.
- Coulmas, Florian (2007) *Population Decline and Ageing in Japan – the Social Consequences*. New York: Routledge.
- Enciklopedija.hr (2024) Japan. <https://enciklopedija.hr/clanak/japan#poglavlje7> Pristupljeno 1. srpnja 2024.
- Huntington, Samuel P. (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: SIMON & SCHUSTER.
- Ivić, Irena (2007) Japan i politika izolacionizma (1638-1853). *Pro Tempere* (4):18-30.
- Kasapović, Mirjana (2002) Obrasci izbornih reformi u stabilnim demokracijama: Novi Zeland, Italija i Japan. *Politička misao* 39(3): 3-11.
- Kimer, Karlo (2018) Stvaranje japanske imperijalne države. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti* 9(9): 17-21.
- Mrdeža, Ana Helena (2023) Povijest istočnoazijskih religija <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:8617> Pristupljeno 4. kolovoza 2024.
- Ng, Wai-ming (2004) The Rise of J-Pop in Asia and Its Impact. *Japan Spotlight* (3-4): 24-7.
- PopulationPyramid (2022) Population Pyramid of Japan. <https://www.populationpyramid.net/japan/2020/> Pristupljeno 10. srpnja 2024.
- Raymo, James M. (2022) The second demographic transition in Japan: a review of the evidence. *China Population and Development Studies* (6): 267-287.
- Stanković, Đurđica i Topalović, Milica (2023) Značaj kulture pamćenja za izgradnju kolektivnog identiteta i ontološke bezbednosti: studije slučaja Japana i Kosova. *Politička misao* 60(3): 123-145.
- Targowski, Andrew i dr. (2017) *Japanese Civilization in the 21st Century*. New York: Nova Science Publishers.

Wolfgram, Mark A. (2014) A Model for Comparative Collective Memory Studies: Regime Types, Cultural Traditions, and Difficult Histories. *Croatian Political Science Review* 51(5): 13-35.